

84. Torstaina 11 päivänä kesäkuuta 1998

kello 0.30

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi 3256

Hallituksen esitys 86/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp
Lakialoite 52, 65/1995 vp, 18/1996 vp, 59—61, 110/1997 vp
Toivomusaloite 176, 177, 183, 191, 196, 199, 200, 214/1995 vp, 126, 139, 141, 146, 147, 151, 152/1996 vp, 198, 199, 219, 225, 226/1997 vp, 138—141, 143, 149, 151, 152, 156, 160/1998 vp

2) Hallituksen esitys eräiden opetustointa koskevien ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta ja kumoamisesta 3273

Hallituksen esitys 57/1998 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 4/1998 vp
Lakialoite 62, 119, 123/1997 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Aakkosellisen nimiluettelon mukaan toimittuissa nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho, Andersson C., Andersson J., Anttila U., Antvuori, Aura, Backman, Biaudet, Brax, Dromberg, Elo, Enestam, Haatainen, Halonen, Hassi, Helle, Holopainen, Huttu-Juntunen, Hyssälä, Häkämies, Hämäläinen, Ihämäki, Jaakonsaari, Jansson, Jäätteenmäki, Kaarilahti, Kalli, Kalliomäki, Kallis, Kankaanniemi, Kan-

talainen, Karhunen, Karjula, Kautto, Kiviniemi, Kokkonen, Komi, Koski M., Koskinen Jari, Koskinen M., Kuisma, Kääriäinen, Laakso, Laaksonen, Lahtela, Laitinen, Lapintie, Lapiolahti, Lax, Lehtosaari, Leppänen P., Liikkanen, Lindén, Lindroos, Lipponen, Markkula-Kivisilta, Mertjärvi, Mölsä, Mönkäre, Niinistö, Norrback, Nyby, Pehkonen, Pekkarinen, Penttilä, Perho, Pietikäinen S., Puisto, Rajamäki, Ranta-Muotio, Rantanen, Rauramo, Roos, Rosendahl, Ryhänen, Saari, Savela, Smeds, Soininvaara, Taina, Tarkka, Tennilä, Tiuri, Tuomioja, Vihriälä, Viitamies, Viitanen, Virtanen, Vistbacka ja Vuorensola.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Aho, Kääriäinen, Saari ja Ranta-Muotio.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden perusteella ed. Holopainen, virkatehtävien perusteella ed. Taina sekä muun syyn perusteella edustajat J. Andersson, Antvuori, Aura, Biaudet, Brax, Dromberg, Elo, Enestam, Haatainen, Hassi, Hyssälä, Häkämies, Hämäläinen, Ihämäki, Jansson, Kaarilahti, Kalli, Kallis, Kankaanniemi, Kantalainen, Kautto, Kokkonen, Komi, Jari Koskinen, M. Koskinen, Kuisma, Lahtela, Lax, Lehtosaari, Lindén, Lindroos, Lipponen, Markkula-Kivisilta, Mölsä, Mönkäre, Niinistö, Norrback, Pehkonen, Penttilä, Perho, Puisto, Rajamäki, Rauramo, Savela, Smeds, Soininvaara, Tennilä, Tiuri, Tuomioja, Vihriälä, Viitamies, Viitanen, Vistbacka ja Vuorensola sekä

tästä ja huomisesta päivästä sairauden perusteella ed. Jäätteenmäki ja muun syyn perusteella ed. Kiviniemi.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys 86/1997 vp

Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

Lakialoite 52, 65/1995 vp, 18/1996 vp, 59—61, 110/1997 vp

Toivomusaloite 176, 177, 183, 191, 196, 199, 200, 214/1995 vp, 126, 139, 141, 146, 147, 151, 152/1996 vp, 198, 199, 219, 225, 226/1997 vp, 138—141, 143, 149, 151, 152, 156, 160/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Laine: Arvoisa puhemies! Pitkä ja mielenkiintoinen käsittelyvaihe sivistysvaliokunnassa tuotti koululakeihin muutamia hyviä parannuksia. Muutama lisää ei olisi ollut pahitteeksi. Täällä on moneen kertaan puhuttu yleisimmistä asioista, enkä käy niitä toistamaan. Käsittelen asiaa taidepoliittisesti ja taideaineiden koulutuksen kannalta.

Ensinnäkin eniten valiokuntaa puhutti perusopetuslain 28 §. Oli oikein, ettei valiokunta lisännyt toissijaiseen kouluun pääsemisen esteeksi mainintaa taidepainotteisista opinnoista, koska mielestäni peruskoulusta ei tule tehdä eriarvoista taideperustein. Soveltuvuuskokeita voidaan tehdä, mutta ei ensimmäisten luokkien osalta.

Lukiolakiin olisi pitänyt lisätä 4 §:n 2 momenttiin, että luvassa määrätään erityinen valtakunnallinen koulutustehtävä. Tämä yksi sana "valtakunnallinen" olisi selventänyt asiaa taidelukioiden kannalta merkittävästi. Taidelukioita on maassamme muutama. Niillä on valtakunnallinen tehtävä. Miksi sitä ei voi suoraan sanoa pykälässä?

Valiokunta korostaa mietinnössään, että erikoistettävän saaneet taidelukiot ovat valtakunnallisia ja että valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että erityislukiot säilyttäisivät valtakunnallisen aseman oppilasvalinnoissa. Se on hyvin sanottu, mutta siihen olisi vielä voinut lisätä, että erikoislukiot säilyttäisivät myös taloudelliset resurssinsa nykyisellään ja että erikoislukiot saavat poiketa valtakunnallisesta lukion tuntijaosta taideaineiden hyväksi.

Yksi suurimpia muutoksia, joita koululakeihin tehtiin on se, että musiikkioppilaitokset, joilla on ollut oma laki jo 30 vuotta, laitettiin saman lain piiriin muiden taiteenalojen kanssa. Tehtiin uusi laki taiteen perusopetuksesta. Musiikin ammattilaiset, joihin itsekkin lukeudun, ovat huolissaan siitä, että vasta uudistettu, hyvin toimiva musiikkioppilaitoslaki näin kumotaan. Suomalainen musiikkioppilaitosmalli on tarkoituksenmukainen ja tulosten perusteella oikeaan osunut tapa toteuttaa erityismusiikkikasvatusta. Suomen omaksumaa mallia kadahditaan maailmalla.

Huoli on siitä, alistaako uusi laki musiikin kasvatusektorin aikaisempaan verraten taloudellisesti ja toiminnallisesti heikompaan asemaan ja vaarantaako se tasokkaan musiikin harjoittamisen maassamme. En olisi ollut pahoillani, vaikka musiikkioppilaitoksilla olisi edelleen oma laki.

Täytyy kuitenkin todeta, että kaikkea taideopiskelua tulee tukea ja että nyt, kun kaikki taideopinnot ovat saman lain piirissä, on enemmän voimaa hoitaa yhdessä asioita ja saada Suomesta ja suomalaisista se taiteellisuus irti, mikä meissä on.

Nyt, kun kaikki todella on yhden lain piirissä, olisi ollut kohtuullista, jos lakiin olisi kirjattu pykälätasolla nykyisen musiikkioppilaitoslain 18 §, joka kuuluu: "Opetusministeriö voi myöntää valtionavustusta muuta kuin edellä tässä laissa tarkoitettua musiikin opetusta varten määrärahoista, jotka valtion talousarviossa on osoitettu veikkaus- ja raha-arpajaisten voittovaroista taiteen tukemiseen." Kysymys on siis harkinnanvaraisista avustuksista. Tätä ei laissa ole mainittu.

Onneksi sivistysvaliokunta tuli apuun ja lisäsi yleisperusteluihin: "Valiokunta huomauttaa vielä, että vaikka uuteen lainsäädäntöön ei sisälly erillistä säännöstä harkinnanvaraisista avustuksista, voidaan vuosittain valtion talousarvioon otettavien määrärahojen puitteissa myöntää eri taiteenaloja varten harkinnanvaraisia avustuksia." Kaiken päälle vielä ponsi: "Eduskunta edellyttää, että hallitus järjestää taiteen perusopetuslain toimivuuden seurannan kaikkien taiteenalojen perusopetuksen osalta korostaen erityisesti nykyisten musiikkioppilaitosten toiminnan määrän ja laadun turvaamista."

Eläköön sivistysvaliokunta!

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluaisin kiittää sivistysvaliokunnan puheenjohtajaa, varapuheenjohtajaa, jäseniä ja varajäseniä, valiokunta-

neuvoksia, avustajia ja asiantuntijoita erittäin mielenkiintoisesta ja opettavaisesta koululakien käsittelyperiodista William Shakespearen sanoin, jonka hän on kirjoittanut 1597: "On totta, että jotkut tehtävät aiheuttavat kipua ja tuskaa, mutta eikö juuri niistä selviäminen tuota mielihyvää? On mahdollista suorittaa ylpeästi vastenmielisiäkin tehtäviä, ja monet vähäisiltä näyttävät toimet saattavat lopulta kääntyä merkittäviksi".

Ed. H e l l b e r g : Arvoisa puhemies! Koulutuspoliittikka on osa yhteiskuntapoliittikkaa. Sillä on erittäin merkittävä ja nopeasti kasvava asema tämän päivän yhteiskunnassa. Siksi käsittelemme erittäin tärkeää asiaa.

Minusta sivistysvaliokunta on tehnyt erinomaista työtä käsitellessään koululakien uudistusta. On kuultu todella suuri määrä asiantuntijoita. Ihme, että Suomesta todella on löytynyt korkeatasoisia asiantuntijoita yli 350, mutta varmasti se on kannattanut. Minusta on myös hienoa, että hallitusryhmien puitteissa on päästy sopimukseen niistä muutoksista, mitä hallituksen esitykseen mietinnössä on aikaansaatu.

En aio kuitenkaan näin aamuyön tunteina viedä pitkään aikaanne. Otan kuitenkin muutamia asioita esille.

Uudistuksessaan on arviointi tuotu mukaan peruskoulujärjestelmään. Minusta nyt on tärkeää se, ettei luoda minkäänlaisia paremmuusjärjestelmiä eri koulujen kesken, jotta ne eivät leimaannu, vaan että koulutuksen arvioinnissa on erityisen tärkeää se, miten peruskoulu pystyy takaamaan kaikille mahdollisuuden saada laadukasta opetusta asuinpaikasta ja sosiaalisesta taustasta riippumatta. Arvioinnin täytyy olla palautteenomaista ja kehittävää.

Se, että myös liikuntakasvatukseen ja terveyskasvatukseen on kiinnitetty huomiota, on mielekästä. Passiiviset lapset on nyt saatava mukaan liikuntakasvatukseen piiriin ei ainoastaan kerhoissa vaan myös osana peruskoulutusta.

Syrjäytymisestä johtuva lasten pahoinvointi on lisääntynyt, ja siihen on puututtava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mieluummin jo ennen kuin se pääsee tapahtumaan. Koulun merkitys syrjäytymisen estämisessä on ensiarvoisen tärkeä sekä ennalta ehkäisevänä että korjaavana toimenpiteenä. Tutkimusten mukaan lasten elämänkohtalo määräytyy jo erittäin varhaisessa vaiheessa. Siksi on erittäin tärkeää, että koululla on käytettävissään kaikki mahdolliset keinot lasten ja nuorten tukemiseksi.

Erityisopetus, tukioetus, oppilaanohjaus ja terveyspalvelut ovat oikeiden luokkakokojen ohella keinoja, joilla erityisesti autetaan heikoimpia oppilaita. Tärkeää on myös, että vammaisella ja muuten erityistä tukea tarvitsevalle on oikeus saada avustajapalvelua opetuksessa. Mielestäni valiokunta on aivan oikein korostanut koulunkäyntiavustajan ammattitaitoa ja sitä, että avustajat palkataan vähintään kouluvuoden mittaisiin työsuhteisiin.

On oikein, että lakiin on myös kirjattu oppilaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Tämä tarkoittaa sitä, että koulussa voidaan kiinnittämällä asioihin huomiota ennalta ehkäistä kouluväkivaltaa ja koulukiusaamista. Tämä edellyttää samalla myös, että koulu ryhtyy toimenpiteisiin näissä asioissa. Myös opettajilla on suuri vastuu kouluväkivallasta ja koulukiusaamisesta. Heidän täytyy ryhtyä toimenpiteisiin, jos tällaista esiintyy.

Täällä on myös monessa puheenvuorossa ja aikaisemminkin oltu huolissaan siitä, että koulu tasapäistää lahjakkaat oppilaat. Uskon kuitenkin, että lahjakkaat pärjäävät ja löytävät oman tiensä, mutta heikompiä pitää erityisesti tukea.

Puutteena nyt käsiteltävässä lakiehdotuksessa on tietysti se, että kuusivuotiaiden esiopetus puuttuu. Heidät pitäisi ehdottomasti saada kattavasti järjestelmällisen esiopetuksen piiriin. Esiopetuksen merkitys on kiistaton, mutta valitettavasti jälleen kerran sen toteutuminen jää tulevaisuuteen. Toivottavasti kuitenkin viimeistään vuonna 2000 esiopetuskin järjestyy kattavasti.

Minusta on myös hyvä, että koululakien voimaantulo siirrettiin ensi vuoden alkuun. Kun on kyse näin suuresta lakikokonaaisuudesta, on järkevää, että valmistelulle kunnissa ja kouluissa on jätetty riittävästi aikaa.

Mielestäni kuitenkin suurin uhka tasa-arvoisen opetuksen toteutumiselle on kuntien monesti heikko ja erilainen taloudellinen tilanne. Uudistuvat säädökset asettavat koulutuksen järjestäjille ja kouluille suuria vaatimuksia paikallisen sivistyspolitiikan luomiseksi. Kokemukset kuntien "kypsydestä" lisääntyvään vastuuseen eivät ole kaikilta osin rohkaisevia. Ongelma on myös siinä, että kunnat ovat varsin erilaisia myös monen muun kuin taloudellisen mittapuun mukaan mitattuna. On laajoja maaseutukuntia, tiheään asuttuja kaupunkikeskuksia, kaksikielisiä kuntia, taantuvia teollisuuspaikkakuntia jne.

Oma kotikuntani Porvoo, joka on pinta-alaltaan 650 neliökilometriä, on kaksikielinen. Aukkaista 63 prosenttia on suomenkielisiä ja 35

prosenttia ruotsinkielisiä ja vielä pari prosenttia muunkielisiä. Raskaan kuntaliitoksen ja meidän täällä eduskunnassa tekemien leikkausten jälkeen taloudellinen tilanne on vaikea.

Tässä 44 000 asukkaan kunnassa on 26 alastetta. Eli oma koulu on aikoinaan pyritty sijoittamaan lähes joka kylään ja parhaimpiin kaksikin, siis suomenkielinen ja ruotsinkielinen. Tällainen järjestelmä tietysti maksaa, mutta samalla se takaa varsin inhimillisen opetuksen pienille lapsille. Taloudellisesti vaikeina aikoina tietysti täytyy hyvin tarkkaan miettiä, onko tämä mielekästä. Kuinka sitten tulevaisuudessa? On selvää, että esimerkiksi puolittamalla näiden koulujen määrä säästettäisiin todella suuria summia, jotka voitaisiin vastaavasti sijoittaa esimerkiksi muun opetuksen kehittämiseen, tietotekniikkaan jne. Mutta kun meilläkin on keskusteltu esimerkiksi viiden ala-asteen koulun lakkauttamisesta, niin tällä toimenpiteellä on erittäin suuri yhteiskunnallinen vaikutus.

Kun täällä on keskusteltu esimerkiksi ryhmäkoon maksimimääristä ja arvosteltu sitä, että tässä esityksessä ei ole ryhmäkokojen maksimimääriä, niin toisaalta täytyy tietysti kysyä, onko siinä mieltä, että luokalla on yksi, kaksi, kolme oppilasta.

Täällä ed. Pulliainen esimerkiksi esitti, että peruskoulu pitäisi valtiollistaa. Kuinka kävisi sitten näiden kyläkoulujen? Minä luulen kyllä, että kunnat, vaikka ovat vaikeuksissakin, ovat kuitenkin lähempänä näitä peruskouluja kuin valtio. Uskon, että kunnissa kuitenkin on suurempi halu pitää huolta omasta peruskoulustaan kuin valtiolla ja otetaan myös kuntien erityisilanteet huomioon toisella lailla kuin jos valtio hoitaisi nämä asiat. Mutta on tietysti erittäin oleellinen kysymys, kun kuitenkin raha on hyvin rajoitettu asia kunnissakin tällä hetkellä, miten järjestää esimerkiksi maaseudulla koulutus aivan alimpien luokkien osalta, mikä on järkevämpi ja inhimillisempi tapa.

Minusta on myönteistä, että valiokunta pitää lausunnonsaan välttämättömänä, että heti, kun valtiontaloudellinen tilanne sallii, perusopetuksen yksikköhintojen jälkeenjäneeisyyttä korjataan vastaamaan todellisia kustannuksia. Nyhän ne ovat selvästi toistakymmentä prosenttia alle. Mutta tässä tilanteessa, jolloin valtiollakin menee pelkästään korkojen maksuun enemmän rahaa kuin koko koulujärjestelmän ylläpitoon, tietysti on vaikea lisätä rahaa koulutukseen järjestää. Mutta on kyllä tosiasia toisaalta, että koulutus on niin tärkeä asia joka suhteessa yhteiskun-

nassa ja sen merkitys, kuten alussa mainitsin, kasvaa koko ajan, että eduskunnan tehtävä ja velvollisuus on lakien ja asetusten puitteissa kuitenkin lähteä siitä, että Suomessa koulutus on sellaisessa asemassa, että me tässä maailmassa ja kovenevassa kilpailussa kaikinensa pärjäämme myös opetuksen osalta.

Ed. Lindqvist: Arvoisa puhemies! Tänä iltana on käyty varsin laajaa keskustelua koulutuksesta, ja se on hyvä asia. Onhan tämä koululäkipaketti ollut varsin laajassa parlamentaarisessa valmistelussa, ja sen jälkeen sivistysvaliokunta on tehnyt varsin mittavan työn käsitellessään hallituksen esitystä koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi. Asiantuntijoita on todella ollut mittava määrä, ja he edustavat varsin laajaa asiantuntemusta. Heitä on ollut jopa niin paljon, että olen ihmetellyt, jäikö sivistysvaliokunnalle riittävästi aikaa pohdiskella asiantuntijoiden lausuntoja ja ennen kaikkea aikaa keskustella lain tulkinnasta, sen mahdollisuuksista ja uhkatekijöistä.

Tulevaisuus näyttää, onko puitelaki toimiva kokonaisuus, turvaako se sen, mikä suomalaisessa koulutusjärjestelmässä on hyväksi koettu, silti uudistaen ja antaen mahdollisuuksia paikalliselle päätöksenteolle. Vapaus, muun muassa luokattomuus, antaa mahdollisuuksia mutta herättää epäilyjä siitä, pysyvätkö hitaammin oppivat mukana, riittävätkö taloudelliset voimavarat vai ovatko säästötoimet perusopetuksessa pudottamassa osan oppilaista pysyvälle syrjäytymisen tielle. Ala- ja yläasteen raja-aitojen poistaminen lieene yksi merkittäviä hyviä uudistuksen kohteita. Kuitenkin sivistysvaliokunnan mietinnössä painotetaan mielestäni varsin ilahduttavia tavoitteita.

Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. "Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa, mi ihmetyttää, kumastuttaa pientä kulkijaa." Hallituspuolueiden edustajat ovat katsoleet tämän tavoitteen, kasvun ihmisyyteen jne., katkeavan lukioon siirryttäessä. Vai miten tulisi ymmärtää se, ettei samoja tavoitteita ole kirjattu lukiolakiin?

Kasvatuksen tulee perustua käsitykseen ihmisestä kokonaisuutena, jossa ihmisen eri puolet ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Nämä painotukset, joissa pyritään tukemaan lapsen ja nuoren elämänhallintaan liittyviä tärkeitä taitoja, antavat toiveita siitä, että koulukiusaaminen,

turvattomuus ja syrjäytyminen olisi mahdollista yhteisvoimin poistaa koulujemme arkipäivästä. Tänä päivänähan keskustellaan hyvin paljon tietopainotteisesta koulusta, ja siksi juuri elämänhallintaan liittyvät taidot ja keskustelut ovat varmasti hyvin arvokkaita.

Oikeus perusopetukseen on yksi pienen kansan tulevaisuudenkin tukipilareita. Oppimisvalmiuksien painottaminen on oikein ja sen arvioiti, miten saavutetut tulokset vastaavat tutkinnoille asetettuja tavoitteita ja miten asetetut tavoitteet on saavutettu. Oikeus lähikouluun luo turvallisuutta. Varsinkin juuri koulunsa aloittaville lähellä sijaitseva koulu luo tärkeää turvallisuuden tunnetta. Tällä hetkellähan on jopa aivan naurettavia tapauksia monissa kunnissa, että melkeinpä koulun viereltä lähdetään kauemaksi toiseen kouluun. Tärkeää on myös, että tukiopetus ja erityisopetus turvataan.

Valitettavasti monissa kunnissa arvokeskustelut ovat jääneet puolitiehen, ja siitä tuloksena ovat esimerkiksi opettajien lomautukset ja tuki-tuntien puuttuminen, mikä kostaatuu tulevina vuosina todennäköisesti suurempina kustannuksina. Valtionosuuden perustana olevat koulutuksen yksikkö hinnat ovat tällä hetkellä noin 14 prosenttia alle todellisten kustannusten, joten arvokeskustelua kuntien veromarkkojen käytöstä edelleen kaivataan. Valtion tehtävänä on turvata riittävät taloudelliset voimavarat opetuksen järjestämiseen samoin kuin muidenkin peruspalveluiden tuottamiseen.

Kasvatukselliset ja sivistykselliset tavoitteet toteutuvat parhaiten juuri maksuttomassa perusopetuksessa tasa-arvoisesti ilman, että perheen varallisuus tai varattomuus määrittelee koulutusmahdollisuudet. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön velvoittaa koulun huolehtimaan siitä, etteivät oppilaat joudu väkivallan tai muun kiusaamisen kohteiksi koulussa.

Oikeus saada opetusta. Tämän säännöksen merkitys korostuu näinä aikoina, jolloin monet kunnat ovat lomauttaneet opettajia ja opetus väistämättä kärsii. Valiokunta aivan oikein korostaa selkeästi, ettei se hyväksy opettajien lomautuksia säästökeinona. Näiltä osin olisin odottanut valiokunnalta selkeää vaatimusta rahoituksen turvaamiseksi peruspalveluihin, sillä hallituksen tekemät suuret valtionosuusleikkaukset ovat suuri syy työttömyyden lisäksi kuntien säästötoimiin.

Jos jostain olen todella paljon pahoillani niin siitä, että esiopetuksen toteutuminen jäi vain tulevaisuuteen tähtääväksi ponneksi. Näiltä osin

keskusta tulee tekemään vastalauseen mukaisen esityksen, joka takaisi tasa-arvon perusopetusta edeltävässä esiopetuksessa. Tällä hetkellä lapset ovat hyvin eriarvoisia esiopetuksen saatavuudessa asuinpaikan perusteella. Keskimääräisesti noin 60 prosenttia kuusivuotiaista saa tällä hetkellä esiopetusta. Kuitenkin tämä keskiarvo on vähän saman kaltainen kuin kysymys, onko ihmisellä hyvä olla, jos toinen jalka on tulikuumassa vedessä ja toinen on jääkylmässä; keskimäärin on kenties hyvä olla.

Ammatillisessa koulutuksessa on tärkeä nostaa kehittämiskohteeksi toisen asteen koulutus. Ammatillisen koulutuksen tulee olla korkeatasoista ja laaja-alaista, jotta elinkeinoelämän kysyntään voidaan vastata.

Myös ammattikorkeakoulujen arviointiin ja tasoon on kiinnitettävä jatkuvasti huomiota. Ammatillisen koulutuksen tulee entistä paremmin lähestyä työelämän tarpeita, ja koulutustarvetutkimusten tulevaisuuden tarpeista tulee olla koulutuksesta vastaavien arkipäivää.

Elinikäinen oppiminen on tätä päivää ja tulevaisuutta. Siksi valmiudet tiedon hankkimiseen ja hallintaan ovat oleellinen tekijä koulutuksessa. Koulutuksen ja työelämän lähentyminen toteutuu parhaiten riittäväillä yhteyksillä työelämään. Tämän vuorovaikutuksen tulee olla tärkeällä sijalla kaikissa oppimistavoitteissa.

Arvoisa puhemies! Suomalainen peruskoulu on antanut kaikelle kansalle laajan yleissivistyksen, joka kestää vertailun mihin tahansa kansakuntaan maailmassa. Meidän on pidettävä huolta, että tämä toteutuu myös tulevaisuudessa. Vapaus edellyttää vastuuta. Tärkeää on seurata, miten käsiteltävänä oleva laki toimii käytännössä, ja eduskunnan on tehtävä tarvittaessa korjauksia kyseiseen lakiin.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa herra puhemies! Yksi parhaista ystäväistäni on Irma. Hän kuulee yhtä hyvin kuin minäkin. Hän puhuu ja kirjoittaa suomea niin kuin minä. Hän eroaa minusta kuitenkin eräässä kielellisesti tärkeässä asiassa. Hänen äidinkieltensä on viittomakieli. Irman molemmat vanhemmat ovat kuuroja, ja henkinen perintö, jonka he ovat lapselleen välittäneet, on osa kuurojen kulttuuria. Siihen kuuluu myös kieli, viittomakieli.

Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on ehkä tärkein hallitusmuotomme tuntema perusoikeus. Näin siksi, että se antaa meille välineen useimmista muista perusoikeuksista nauttimiseen ja niiden puolustamiseen. Kieli, kulttuuri ja identi-

teetti kuuluvat erottamattomasti yhteen. Irman, kuten meidän jokaisen, persoonallisuuteen heijastuu oma tausta, juuret. Irman identiteetti on rakentunut viittomakielen perustalle. Kieli on kokonaisvaltaista kommunikaatiota. Se on tapa, jolla yksilö on yhteydessä minänsä ulkopuoliseen maailmaan. Kieli on osa minuutta.

Hallituksen esityksessä ja sivistysvaliokunnan mietinnössä kuurojen kieli, viittomakieli, ei ole saanut täysivaltaisen kielen kulttuurista asemaa ja oikeutta. Perusopetuslakiesityksen 10 §:n 1 momentissa viittomakieli on lueteltu yhtenä oppilaan omana kielenä, jolla voidaan antaa opetusta. Viittomakielen asema näyttää siihen asti lupaavalta. Pykälän 2 momentti ja sen perustelu kuitenkin paljastavat, että lain valmistelussa viittomakieltä itsenäisenä kielenä ei ole todellisuudessa haluttu ymmärtää, vaan se on latistettu vammaisten apuvälineeksi. Siinä oikeus viittomakieliseen opetukseen on liitetty kuulovamman asteeseen.

Hallituksen esityksessä ei ole ymmärretty, että huonokuuloisuus tai kuuroutuminen vamma on eri asia kuin kuurous kulttuurisesti. Sama käsitteiden sotkeutuminen jatkuu myös sivistysvaliokunnan mietinnössä. Siinä puhutaan ensin kielivähemmistöjen oikeuksista, mutta samassa kappaleessa liitetään viittomakielen käyttö kuulovammaisuuteen.

Ehkä ero tuntuu teistä naurettavalta, mutta tosiasiaa kysymys on isosta periaatteellisesta valinnasta. Kysymys on viittomakielen asemasta yhden vähemmistökulttuurimme kommunikaatiovälineenä. Viittomakieli on kieli siinä missä suomi, ruotsi, saame tai romani. Kaikkialla maailmassa kuurot määrittelevät itsensä kieli-, kulttuuri- ja etniseksi vähemmistöksi. Sana "kuuro" tarkoittaa sosiokulttuurisesti ihmistä, jonka ensi kieli on viittomakieli ja joka samaistuu kuurojen kulttuuriryhmään. Tällaisia ihmisiä Suomessa on tällä hetkellä määrittelytavasta riippuen noin 3 000—5 000. Kuuroja lapsia syntyy vuosittain 50—80.

Luonnollisilla kielillä tarkoitetaan ihmisten arkiviestinnässä käyttämiä kieliä erotukseksi keinotekoisista kielistä. Luonnolliselle kielelle on ominaista käytön monipuolisuus. Se on yhteisösidonnainen. Uusimman kielitieteellisen tutkimuksen mukaan viittomakielet täyttävät luonnollisten kielten tuntomerkit. Ne ovat kehittyneet kuurojen yhteisöissä heidän keskinäisen vuorovaikutuksensa tuloksena. Suomessa viittomakielinen yhteisö syntyi 1800-luvulla kuurojen opetuksen alkamisen myötä.

Rakenteellisesti viittomakielet poikkeavat puhutuista kielistä, mutta eivät käytön kannalta. Viittomakielillä voi ilmaista kaikkea mitä puhutuillakin kielillä. Viittomakielissä on, kuten kielissä yleensäkin, murre-eroja sekä viittojan kotiseutuun että ikäpolveen liittyen. Yleinen harhakäsitys on, että viittomakieli on kansainvälistä, eräänlaista kuurojen esperantoa. Se ei pidä paikkaansa. Vaikka eri maiden viittomakielet muistuttavat toisiaan rakenteeltaan, ne ovat viittomistoiltaan hyvinkin erilaisia.

Viittomakieli ei ole viitottua suomea. Sellainenkin kommunikaatiotapa on olemassa erityisesti, jos on kysymys varttuneella iällä kuuroutuneista tai kuuron tai viittomakieltä huonosti hallitsevan keskustelusta.

Irmaalle, ystävälleni, viittomakieli on aivan yhtä vahva persoonallisuuden ulottuvuus kuin suomen tai ruotsin kielen käyttö meille täällä. Eduskunta hyväksyi esityksestäni viime vaalikaudella perusoikeusuudistuksen yhteydessä kuurojen asemaan liittyvän ponnen laajalla yksimielisyydellä. Siinä edellytettiin, että hallitus selvittää mahdollisimman nopeasti, miten viittomakieltä käyttävät saavat turvatuja tasavertaisen aseman muiden kieli- ja kulttuurivähemmistöjen kanssa. Tuo ponsi on edelleen ajankohtainen. Perusoikeusuudistuksen epäonnistunutta säädösmuotoilua ei marginaaliasiaksi luokiteltuna vielä korjattu hallitusmuotouudistuksessa, mutta onneksi voimme tehdä sen syksyllä tässä talossa.

Nyt olisi ollut mahdollisuus korjata kahteen kertaan tehty virhe. Suuresta muutoksesta ei olisi ollut kysymys. Pienimmillään olisi tarvittu vain yhden sanan muutos perusopetuslain 10 §:n 2 momenttiin. Nyt siinä puhutaan kuulovammaisten oikeudesta viittomakieliseen opetukseen. Jos puhuttaisiin viittomakielisten oikeudesta, oltaisiin jo paljon lähempänä viittomakielen vähemmistökieliaseman tunnustamista. Viittomakielen tunnustamisessa vähemmistökieleksi lainsäädännön tasolla on ensisijaisesti kysymys kulttuuritahdostamme. Sillä voisimme osoittaa sitoutuneisuutemme vähemmistöjen perusoikeuksien kunnioittamiseen ja niiden identiteetin elinvoiman ylläpitämiseen, kuten sivistysvaliokunnan mietinnössäkin tärkeäksi todettiin.

Arvoisa herra puhemies! Ystäväni Irma ei ole ainoa, jonka perusoikeuksista on kysymys.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Olen hyvin vahvasti tietoinen siitä, että tähän aikaan yöstä jokainen sana, jonka jätän käyttämättä,

kertautuu läsnä olevien kollegojen pääluvun mukaisena säästettynä univarantona. Siksi yritän olla lyhyt, neljä tiivistettyä huomiota koululakeihin liittyen.

Ensinnäkin ihmiskäsitys. Koulutuspolitiikassa ihminen voidaan käsittää joko tuotantotekijänä tai itseisarvoisena toimijana. Meillä on koulukeskustelussamme piirteitä, että ihmistä liiaksi arvioidaan ikään kuin tuotannollisesta ja taloudellisesta näkökulmasta, jolloin saatetaan jopa ottaa käyttöön käsite ylikoulutus. Oma näkemykseni on se — ja näissä koululaeissa heijastuu se näkemys — että ihminen on itseisarvoinen toimija, jolloin itse asiassa koulutuksella tähdätään ihmisen henkiseen kasvuun, elämänhallinnan vahvistamiseen, jolloin tavoitetaso on laajempi.

Toinen huomio liittyy koulujärjestelmäämme. Suomalainen peruskoulujärjestelmä yhteiskunnassamme on keskeisimpiä rakenteellisia tekijöitä, joka on vahvistamassa tasa-arvoisuutta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Se on myös pyrittävä ylläpitämään. Meillä on kokemuksia Suomessa rinnakkaiskoulujärjestelmistä. Maailmalla on monia järjestelmiä, joissa nimenomaan on rakennettu rinnalle eliittikoulut, joihin useimmiten taloudellisilla perusteilla ihmiset valikoituvat, ja tämä jättää huomattavan osan väestöstä korkealuokkaisten koulupalvelujen ulkopuolelle. Tämän tyypistä kehitystä meillä on myös Suomessa tietyn tyyppisesti olemassa, mutta se on pyrittävä torjumaan, ja näkemykseni mukaan nämä koululait tähtäävät tähän.

Kolmas huomioni liittyy esiopetukseen, josta on jo paljon puhuttu. Minusta on valitettavaa, että esiopetuksen osalta tässä on ainoastaan ponsi, mutta hyvä edes näin. On tärkeätä Euroopan sivistysvaltiolle, jollainen Suomi on, että me luomme tänne kunnollisen maksuttoman esiopetusjärjestelmän, joka on kaikkialla muualla Euroopan maissa.

Viimeinen eli neljäs huomio liittyy arvosanoihin. Koululakien yhteydessä, kun asiaa on käsitelty, on pohdittu sitä, pitäisikö arvosanoja koulussa uudella tavalla pyrkiä esittämään. Meillä on perinteinen arvosanakäytäntö ollut 4—10. Ehdotuksia on ollut muun muassa siitä, että siirryttäisiin viisijärjestelmään, jossa maksimi olisi 5. Itse olisin halunnut itse asiassa problematisoida koko arvosanajärjestelmän. Tarvitsemme me numeerisesti ilmaistuja arvosanoja, vai olisiko pikemminkin arvostelun oltava laadullista luonteeltaan, siinä suhteessa kirjallista? Jos puhemies sallii, otan henkilökohtaisesta

elämästäni esimerkin, joka kuvanee osittain numeerisen arvosanajärjestelmämme epäkelvaisuutta.

Tyttäreni, joka kirjoitti ylioppilaaksi tänä keväänä, on opiskellut Keniassa kolme vuotta kansainvälisessä koulussa englantia ja viimeksi vielä Yhdysvalloissa kaksi ja puoli vuotta amerikkalaisessa koulussa. Hän on käytännössä kaksikielinen. Hän sai kuitenkin todistukseensa englannista 8. Häkellyin vähän tätä arvosanaa tietäessäni hänen kielitaitonsa, joka on huomattavasti parempi englannin kielessä kuin puhujalla, joka yrittää joskus sillä pärjätä.

Poikani, joka on hänen vanhempi veljensä, kertoi oman tarinansa, johon en ollut aikaisemmin kiinnittänytkaan huomiota. Hän on Keniassa aikoinaan asuessamme käynyt siellä ruotsalaista koulua. Kun tulimme Suomeen, hän meni täällä suomenruotsalaiseen normaaliyliseoon. Hänen äidinkielenä molempien vanhempien puolelta on siis suomen kieli. Hän joutuu kuitenkin suomenruotsalaisessa koulussa lukemaan suomen kieltä vieraana kielenä ja ruotsin kieltä ikään kuin äidinkielenä, jota hän oli siis kaksi vuotta aikaisemmin opiskellut ruotsalaisessa koulussa Keniassa. Ruotsin kieli, siis äidinkielenä, hänellä todistuksessa oli 9 ja suomen kieli, joka on hänen äidinkielenä, oli vieraana kielenä hänellä todistuksessa 8.

Jälleen kerran joutui vakavasti kysymään, mitä todellisuudessa näillä kouluarvosanoilla mitataan, ei ainakaan kielitaitoa. Tässä suhteessa joutuu peräänkuuluttamaan sitä, kuinka tehokkaita tällaiset numeeriset vertailut ylipäänsä ovat. Pitäisikö meidän pyrkiä itse asiassa arvostelussa löytämään ihan uusia muotoja?

Ed. Vartiainen: Arvoisa herra puhemies! Koululait ovat yhteiskuntamme kannalta äärettömän tärkeitä ja keskeisiä lakeja. Nyt koulutusta koskevan lainsäädännön uudistustyössä on ollut kysymys hajanaisen koululainsäädännön kokoamisesta, mutta erityisesti merkittävää koulutuspoliittisesta linjauksesta myös lakien tasolla. Koulutuspoliittisia tavoitteita ei kuitenkaan saavuteta vain lakeja uudistamalla. Siihen tarvitaan tietenkin opetussuunnitelmia, opettajien ja muun henkilökunnan työtä, ja tällä työllä saavutetaan tulokset.

Sivistyksellinen ja koulutuksellinen tasa-arvo ovat meidän yhteiskuntamme kehitykselle keskeisiä tekijöitä. Peruskoulu on Suomessa toteuttanut tätä tavoitetta. Lapset ja nuoret ovat voineet käydä koulua, ja heillä on ollut tasavertaiset

mahdollisuudet asuinpaikasta, sosiaalisesta taustasta tai vanhempien varallisuudesta riippumatta. Tällaiseen sivistyskouluun tähtää uusi perusopetuslaki.

Suomi tarvitsee kaikkia henkisiä voimavaroja, eikä se voi hukata kenenkään panosta pysyäkseen kehittyneiden teollisuusmaiden eturivissä. Suomi on myös muuttumassa monikulttuuriseksi yhteiskunnaksi, ja koulutuksella on tätä kehitystä tuettava. Koulutuspolitiikka on linjattava niin, että Suomella on mahdollisuus selvitä aina vain tiukkenevassa kansainvälisessä kilpailussa. Tarvitaan hyvää ja yleissivistävää peruskoulutusta, työelämän muutokset huomioon ottavaa ammatillista koulutusta, mutta myös elinikäisen oppimisen ja koulutuksen toteutumista käytännössä. Uusien koululakien myötä lainsäädäntö saadaan kohtuullisen hyvään kuntoon. Tavoitteiden toteuttamiseen ja onnistumiseen tarvitaan taloudelliset voimavarat ja koulutuksen sisällön kehittämistä.

Arvoisa puhemies! Liikunta ja terveystieto ovat lapsen ja nuoren tulevan kehityksen kannalta erittäin merkittäviä oppiaineita. Perusopetuslaissa on kaikille yhteisenä aineena liikunta, mutta ei terveystietoa. Valiokunta kuitenkin, aivan oikein, toteaa, että terveystietojen ja -taitojen opetuksella on yleissivistävä ja väestöryhmien tasa-arvoa edistävä tehtävä.

Sivistysvaliokunta on tehnyt merkittävän muutoksen uuteen lukiolakiin. Se on lisännyt lukion oppimäärään liikunnan ja terveystiedon. Liikunta ja terveystieto siis säilyvät pakollisina lukiossa. Valiokunta on lisännyt oppiaineluetteloon nämä aineet myös ammatillisten oppilaitosten osalta.

Liikunnan ja terveystiedon opetuksen tarve on ilmeinen. Lasten ja nuorten niin fyysinen kuin psyykinenkin kunto on huononemassa. On huolestuttavia tietoja, miten suomalaiset nuoret tupakoivat eniten koko Euroopassa ja alkoholin viikonloppukäyttö johtaa humaltumiseen ja on terveyttä vaarantavaa. Huumeiden käytön vauhti vain kasvaa. Suurin osa nuorista on myös arveluttavan huonokuntoisia fyysisesti.

Liikunta on kouluissa tärkeällä sijalla lasten ja nuorten terveyden edistämisessä. Kouluaikana lapset ja nuoret tottuvat liikkumaan ja liikkumaan erilaisissa liikuntamuodoissa ja myös tottuvat terveisiin elämäntapoihin, jotka johtavat myös terveeseen aikuisuuteen. Fyysinen ja psyykinen terveys ovat tärkeitä niin opiskelussa kuin työelämässäkin selviytymisen kannalta. Koulun tavoittaessa koko ikäluokan on sen vai-

kutus merkittävä tulevien aikuisten liikuntaharrastuksiin ja terveelliseen elämään.

Kansanterveysyö ja myös kansantalous ovat riippuvaisia terveyden elämäntapojen opetuksesta. Sairastavuuden väheneminen lisää kykyä selviytyä elämässä, ja tämä näkyy pienentyvinä kustannuksina sosiaali- ja terveydenhuollossa. Liikunta ei siis ole pelkkää harrastustoimintaa, vaan sillä on niin yhteiskunnallista kuin yksilöllistäkin merkitystä. Terveiden elämäntapojen omaksuminen edistää hyvinvointia ja työkykyä, ja koulussa liikunta tukee muuta opiskelua, rentouttaa, virkistää ja purkaa paineita.

Arvoisa puhemies! Vapaalla sivistystyöllä on satavuotinen historia. Sen oppilaitokset ovat perustekijöitä Suomen aikuiskoulutuksessa ja sivistyspolitiikassa. Ne takaavat elinikäisen oppimisen edellytykset ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen. Koululakien kokonaisuudistuksen yhteydessä on turvattu yleissivistävän aikuis-koulutuksen palvelut lailla vapaasta sivistystyöstä. Näin halutaan tukea suomalaisten omaehtoista oppimista ja laajaa itsensä kehittämistä. Vapaan sivistystyön koulutusmahdollisuuksien tulisi olla kaikkien saatavilla asuinpaikasta riippumatta.

Kansalaisopistoja on Suomessa 276, ja ne ovat pääasiassa kuntien ja kuntayhtymien ylläpitämiä. Kansanopistoja on 90, ja ne taas ovat lähinnä yksityisten yhteisöjen ja säätiöiden ylläpitämiä. Osa kansanopistoista on kurssiopistoja, ja niiden opiskelijat ovat keski-ikäisiä ja muita aikuisia vähemmän koulutettuja. Näihin opistoihin hakeutuvat ne aikuisopiskelijat, jotka eivät mene muuhun koulutukseen. Heille sopii kurssi-muotoinen opiskelu, jota työelämän erityisoppilaitoksina toimivat kurssiopistot, esimerkiksi Kiljavan opisto, ovat tarjonneet. Kurssiopistot tarjoavat työelämän suhteisiin, laatuun, tuottavuuteen, työprosessiin liittyvää koulutusta ja merkittävän osan myös työpaikkojen työsuojelukoulutuksesta. Vapaaehtoisopiskelun osuus on erinomaisen tärkeä siltä osin, että koulutuskynnystä, sen ehkä juhlallistakin osuutta, voidaan näin alentaa ja saada mukaan entistä enemmän aikuisia.

Opintokeskustoiminta on laissa myös turvattu. Näyttää kuitenkin siltä, että valiokunta painottaa opintokeskustoimintaa ehkä toisin, kuin mitä se tällä hetkellä on, enkä siltä osin näe sen kulttuuripainotusta ehkä niin keskeisenä vaan sen, että opintokeskustoiminta nimenomaan toimii jo nyt opetuksellisesti ja myös työpaikoilla.

Sivistysvaliokunta on useaan otteeseen kiinnittänyt huomiota yksityisellä omistus pohjalla toimivien kansanopistojen toimintamahdollisuuksien heikentymiseen. Näiden kansanopistojen toiminta halutaan ja pitää turvata. Mietinnön lausumaehdotus harkinnanvaraisen lisäavustuksen varaamisesta valtionosuus uudistuksessa menetyksiä kokeneille opistoille on erittäin tarpeellinen ja kannatettava.

Arvoisa puhemies! Valiokunta vahvisti erityisopetuksen asemaa lainsäädännössä huomioimalla opetuksen tärkeyden. Tässä erityisopetuksen osalta viitataan kuurojen oikeuteen viittomakielten oppimiseen ja sitä kautta normaaliin tiedon saantiin. Kuurojen kohdalla olen aikaisemmin kiinnittänyt huomiota siihen, että heidän tulee saada riittävä aikajakso oppiakseen kaksi kieltä, edetäkseen siinä missä muut yhdellä kielellä peruskoulun puolellakin.

Esiopetus on elinikäisen oppimisen alku. Tar koitus olikin liittää osaksi koululakiuudistusta kuusivuotiaiden esiopetus. Esitystä eduskunnalle asiasta ei kuitenkaan tullut. Esiopetus ei ole tällä hetkellä tasa-arvoista. Noin 60—70 prosenttia suomalaisista kuusivuotiaista on joko päiväkodin tai peruskoulun yhteydessä esiopetuksessa. Asuinpaikasta riippuen esiopetukseen osallistuu 30—90 prosenttia ikäluokasta. Siis on erittäin suuret alueelliset erot.

Päivähoidon yhteydessä esiopetus on maksullista, peruskoulun yhteydessä maksutonta. Esiopetuksen toteuttamista ei kukaan sinällään vastusta, mutta vedotaan puuttuviin taloudellisiin voimavaroihin niin valtion kuin kuntienkin osalta. Tältä osin asia on jotenkin ymmärrettävä. Esiopetus on kuitenkin tulossa, ja kunnan on voitava päättää, annetaanko esiopetusta päiväkodeissa vai kouluissa.

Mietinnön lausumaehdotus on kannatettava, vaikka se siirtääkin kuusivuotiaan lapsen oikeuden vuoden mittaiseen esiopetukseen alkamaan vasta 1.8.2000. Tämä tahdonilmaisu on kuitenkin merkittävä painostustekijä seuraavissa hallitusneuvotteluissa ensi keväänä.

Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmat sisältävät varhaiskasvatuksen, erityis- ja sosiaalipedagogiikan sekä lastensuojelija perhetyön opintoja. Koulutus antaa valmiudet moniammatilliseen, ennalta ehkäisevään lasten, nuorten sekä perheiden kanssa tehtävään työhön. Varhaiskasvatus ja esiopetus korostuvat niissä koulutusohjelmissa, jotka on laadittu syventämään opistotasosta sosiaalikasvattajakoulutusta. Onkin tarkoituksenmukaista ratkaista

se, että sosiaalikasvattajat saisivat lisäopinnoilla kelpoisuuden opettajaksi esiopetuksessa. Tällä lakiuudistuksella ei saisi jäädä ammattiryhmiä väliin putoajiksi, joten on suositeltavaa, että ase tuksella tarkennetaan, että sosiaalikasvattajat tai vastaavan ammattikoreakoulututkinnon suorittaneet, täydennettyään opintojaan 15 oppiviikolla, olisivat kelpoisia suorittamaan esiopetustyötä. Toinen kelpoisuuteen liittyvä asia, jonka haluan nostaa esille, on koulunkäyntiavustajien kelpoisuusehdot. Niitä ei ole riittävästi huomioitu.

Arvoisa puhemies! Me suomalaiset olemme pieni pohjoinen kansa Euroopan koilliskulmalla. Kansainvälisessä kilpailussa pärjätäksemme tarvitsemme laadukasta ja laaja-alaista koulutusta. Suomen kansan tulevaisuutta ohjataan merkittävässä määrin näillä uusilla koululaeilla.

Ed. J. Leppänen: Arvoisa puhemies! Eduskunnan sivistysvaliokunta on saanut 10 päivänä kesäkuuta 1997 käsiteltäväkseen koululakipaketin, jossa entisten 26 lain sijasta on nyt 8 lakia. Asiantuntijoita sivistysvaliokunta on kuullut valtavan määrän, nopean laskutoimituksen mukaan yli 360. Kun otetaan vielä huomioon valmistelutyö ennen lakiesitysten eduskuntaan tuloa, voidaan perustellusti pitää koululakien uudistustyötä hyvin tehtynä. Ottaen huomioon asiakokonaisuuden merkityksen tätä on pidettävä hyvänä asiana. Onhan kysymyksessä lainsäädäntö, jolla luodaan edellytykset suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuudelle. Nyt esillä olevien koululakien avulla luodaan onnistumisen edellytykset osaavan Suomen rakentamiselle.

Peruskoulujärjestelmäämme on usein moitittu tasapäiseksi ja lahjakkuudet huomioimattomaksi järjestelmäksi. Toisessa vaakakupissa on koulutuksen saannin yhdenvertaisuus. Usein olen osallistunut keskusteluihin, joissa valitetaan, ettei lahjakkuuksia voida erottaa riittävän aikaisin tavallisista taapertajista. Olen omien lapsieni kohdalla saanut konkreettista opastusta, kuinka erilaisia lapset ovat, kuinka lapset kehittyvät eriaikaisesti, kuinka lahjat ovat moninaiset ja vielä, voisi sanoa, kuinka lahjat esiintyvät erikäisinä.

Eräs nykyisten lakien aikana esiintynyt epäkohta on mielestäni ollut hyvin voimakas teorian tietojen korostaminen. Taka-alalle on jäänyt muiden taitojen ja lahjojen huomioiminen. Kädentaitoja ja luovuutta osoittavia lahjoja ei ole mielestäni arvostettu riittävästi. Tätä puutetta korjataan uudistuksen yhteydessä merkittävästi.

Psykologian tohtori Daniel Goleman Yhdysvalloista on kirjassaan Lahjakkuuden koko kuva analysoinut lahjakkuuden uutta näkökulmaa. Hän kirjoittaa unohdetusta älykkyydestä, jolla hän tarkoittaa tunneälyä. Hän sanoo, että ihmisen menestymistä opinnoissa, saati sitten elämässä, ei ratkaise älykkyyssosamäärä, vaan paljon tärkeämpi on tunneäly. Tunneäly on kyky, joka ratkaisee ja säätelee muiden kykyjen toteutumista. Itsehillintä, innostus, taito motivoitua, optimismi turhauttavissakin tilanteissa, kyky ymmärtää toisten tunteita ja näkökulmia ja huomioida ne käytännössä ovat tunneällyn ominaispiirteitä. Tunneäly luo pohjan persoonallisuuden kehittymiselle ja eheydelle. Ajattelu, tunne ja tahto kulkevat käsi kädessä.

Kun katsomme ympärillemme, huomaamme, kuinka tunnehäiriöt ovat lisääntyneet jo lapsilla. Se on aikamme suuri ongelma, ja sen kanssa painitaan erityisesti kouluissamme, puhumattaakaan kirjoittajan kotimaasta eli Yhdysvalloista, mistä olemme saaneet kuulla ja lukea surullisia viestejä pitkin kevättä.

Otin tämän asian esille siksi, että suurien uudistusten yhteydessä on mahdollisuus aina keskustella sisällöistä paljon enemmän kuin lakitekstistä suoraan on näkyvissä. Uudistusten yhteydessä voidaan koulutuksella ja luovuuteen innostamisella saada aikaan enemmän kuin laki vaatii. Tämän näkökulman tahtoisin saattaa koko koululaitoksen sisälle ja jokaisen opettajan ja koulussa toimijan sydämelle.

Arvoisa puhemies! On merkittävä asia, että tämä uudistus saadaan vihdoinkin toteutettua. Toivottavasti se innostaa opettajia työssään ja antaa myös mahdollisuuden onnistumisen tunteeseen. Muutamaan yksityiskohtaan haluan vielä puuttua.

Aluksi puutun perusopetuslain 2 §:ään, jossa määritellään opetuksen tavoitteet ja johon on kirjattu tavoite koulutuksen yhdenvertaisuudesta. Valiokunnan enemmistön muotoilu turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella ihmetyttää. Kuka on se, joka tätä valvoo? Vielä vaikeampi tehtävä on tulkita, mitä on "riittävä yhdenvertaisuus".

Yleisesti lainsäädännössä pitäisi pyrkiä täsmällisiin ilmaisuihin ja välttää ennakolta vaikeiksi tiedettäviä tulkintatilanteita, koska niitä syntyy aivan tarpeeksi ilman tietoista säätämistä. Jo perustuslakimekin vaatii yhdenvertaisuuden toteuttamista, joskin hyvin yleisellä tasolla, mutta tavoite on velvoite täsmentää sitä erityislaeilla. Keskustan vastalauseessa oleva ilmaisu

on täsmällinen ja vastaa paremmin hallitusmuotomme edellyttämää yhdenvertaisuutta.

Toiseksi, 17 §, joka koskee erityisopetuksen järjestämistä, on erittäin tärkeä ja osoittaa osaltaan arvomaailmamme perustaa. Olemme jo vuosia sitten tehneet päätöksen, että erityisryhmät integroidaan peruskoulujärjestelmään. Merkittäväntä oli ehkä kehitysvammaisten opetuksen siirtäminen peruskouluun. Tämä päätös merkitsi sitä, että kehitysvammaisten mahdollisuudet opetuksen saamiseksi ovat olemassa ja vielä yhdenvertaiset muiden kanssa.

Tätä taustaa vasten ei ole linjassa ilmaisu, joka on mietinnössä: "Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa." Mitä pitää sisällään ilmaisu "mahdollisuuksien mukaan"? Voidaanko erityisryhmiltä ottaa pois esimerkiksi taloudellisista syistä avustaja ja muiden oppilaiden kohdalla ei tapahdu mitään muutoksia? Onko se yhdenvertaisuutta?

Keskustan vastalauseessa on tässäkin täsmällinen sanamuoto: "Erityisopetus järjestetään muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa." Tästä asiasta on liian paljon ikäviä esimerkkejä ja siksi ilmaisu viestittää mielestäni väärää eduskunnan tahtoa toimia erityisryhmien integroinnissa normaaleihin kouluihin.

Saman lain 28 §:ssä säädetään koulutuspaikasta ja 2 momentissa — oman tulkintani mukaan — valintakokeista. Tämä on mielestäni hyvä asia nimenomaan sen vuoksi, että juuri oppilaan taipumuksia voitaisiin saada esille. Ymmärrän tämän tavoitteen taitopainotteiseksi, ei älykkyyden tai älykkyyssosamäärän mittaamiseksi. Jos olen hyvällä tahdolla ymmärtänyt väärin, toivon, että sivistysvaliokunnan jäsenet korjaavat. Jos kokeilla mitataan vain opinnoissa edistymisen nopeutta se johtaa vääjäämättömästi kahden kerroksen koululaisiin, josta yhdenvertaisuustavoite on kaukana.

Tämän taitotestin mukainen testihän oli jo 50-luvulla käsitöissä. Muutamat salissa olevat, jotka ovat minun ikäisiäni, muistavat sen. Puutyön opettaja laittoi tekemään ensin vasaranvarren, joka oli hyvin yksinkertainen. Jos se onnistui, tuli vaativampi tehtävä, kirveenvarren tekeminen, joka oli jo merkittävästi vaativampi. Jos sekin onnistui kohtuullisesti, seuraavaksi sai hyvinkin vaativia puutöitä. Itse en menestynyt näissä, mutta mieleeni ei ole jäänyt opettajan toimiminen taitajia suosivasti, vaan ihannoiti näitä kä-

den taitajia kohtaan. 28 §:n yhteydessä on mielestäni käytetty hyvää ilmaisua, kun puhutaan opilaan taipumuksia osoittavasta kokeesta.

Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä olevalla lainsäädännöllä siirretään vastuuta kuntiin eli koulutuksen järjestäjille. Tämä on suuri haaste nykyisenä niukkojen resurssien aikana. Opettajien lomautuskeskustelu antoi viitteitä siitä, kuinka helposti unohdamme lapset, lapset, jotka tekevät tälle maalle tulevaisuuden. Lapset on helppo ottaa välikappaleiksi, jopa lyömäaseeksi, kun ajamme omia etujamme. Uskon ja toivon, että opimme kukin kotikunnissamme näkemään, kuinka tärkeää kouluasioiden hoitaminen ja niiden toiminnan turvaaminen on.

Mutta kuitenkin päävastuun tästä kannamme lopulta me täällä eduskunnassa. Miten me osoittamme toimintamahdollisuudet kunnille niin, että asettamamme sivistys- ja koulutustavoitteet toteutuvat? Ne eivät toteudu ilman resursseja. On turha syyllistää kuntia ja pestä tässä talossa kätemme koko ongelmasta.

Useassa puheenvuorossa on korostettu sivistyksen merkitystä. Ottakaamme jokainen se omaksemme, ja ei varmasti menisi meiltä keneltäkään hukkaan, jos voisimme kehittää omalla kohdallamme alussa mainitsemaani tunneällyn kykyä, joka, kuten alussa mainitsin, merkitsee persoonallisuuden eheyttä, ajattelun, tunteen ja tahdon kolmiliittoa. Tämä varmasti koituisi tulevaisuudessa isänmaallemme parhaaksi.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Koululakiuudistusta on valmisteltu jo ainakin seitsemän vuoden ajan. Eduskuntakäsittelyä on edeltänyt kaksikin eri toimikuntaa ja laajat lausuntomenettelyt. Uudistus on parantunut ja täydentynyt jokaisessa vaiheessa, niin myös täällä eduskunnassa. Lopputulos, vaikka se hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnönkin mukaisena, on kohtuullisen hyvä. Vielä paremmaksi se tulee, jos eduskunta hyväksyy keskustan vastalauseissa esitetyt täydennykset.

Olen ymmärtänyt koululakiuudistuksen prosessina. Oli aivan selvää, että parlamentaarisen toimikunnan kapasiteetti ei aikanaan riittänyt kaiken mahdollisen punnitsemiseen. Tuskin käsillä oleva valiokunnan mietintökään on täydellinen.

Uudistustyön painopisteet ovat myös vuosien aikana muuttuneet. Lakihankkeen valmistelu alkoi aikanaan varsin puhtaasti lainsäädännön selkiyttämisestä ja yhteen kokoamisesta. Toki lopputulos onkin niin oppilaille, vanhemmille, opet-

tajille kuin kuntien päättäjillekin monta vertaa ymmärrettävämpi kuin nykyinen, erittäin hajanainen koululainsäädäntö. Tämä tekninen tausta kuitenkin selittää sen, että koulutusfilosofioiden on valmistelussa tultu miettineeksi varsin vähän.

Ensimmäisenä vuosikymmenen alussa työtä teki virkamiestoimikunta, ja minun mielestäni sen lopputulosta olisi voinut kuvata tänään usein käytetyllä sanalla uusliberaali, sillä virkamiestoimikunnan työssä valinnaisuus ja vapaus selvästi painoutuivat tasa-arvotavoitteen kustannuksella. Parlamentaarinen toimikunta kuitenkin toi lakiin vahvasti mukaan koulutuksen tasa-arvon tavoitteen erityisesti peruskoulun osalta. Parlamentaarinen työ vahvisti kansallisen koulutuspolitiikan välineitä ja vähemmistöjen oikeuksien turvaamista. Mielestäni työssä löydettiin varsin kohtuullisesti tasapaino toisaalta tasa-arvon ja toisaalta erilaisuuden sallimisen välillä.

Pidän oikeana sitä, että sivistysvaliokunta on säilyttänyt ne perusratkaisut, jotka parlamentaarisessa toimikunnassa tehtiin, eikä ole lähtenyt rakentamaan koululakeja esimerkiksi tiukemman keskusjohtoisen normituksen pohjalle. Nyt valittu tie antaa mahdollisuuksia paikalliseen järjenkäyttöön ja luoviin ratkaisuihin kouluissa. Totta kai samalla tuo suuren haasteen kuntien sivistystoimen päättäjille ja luottamushenkilöille.

Valiokunta on eräitä kohtia täsmentänyt ja jämäköittänyt oikealla tavalla ja korostanut arvioinnin merkitystä. Näen opetuksen ja oppimisympäristön arvioinnin parhaimmillaan olevan eräänlainen elämänasenne koulussa työskenteleville ja koulunsa päättävillä. Se on jatkuvaa valpautta ja kuulolla olemista.

Sivistysvaliokunta on mietinnössään mielestäni kunnostautunut erityisesti koulutuksen tarkoituksen syventämisessä ja laajentamisessa. Tästä työstä valiokunta ansaitsee kiitoksen. Niin peruskoulun, lukion kuin ammatillisen koulutuksenkin tavoitteiden syventäminen mietinnön tekstissä tuntuu hyvin osuvalta. Pidän hyvänä juuri sivistyksen käsitteen laajaa ymmärtämistä niin, että se ei rajoitu pelkästään konkreettisiin tietoihin ja taitoihin, vaan huomaa myös inhimillisen elämän muut puolet ja myös elämän epävarmuuden.

Valiokunta on mietinnössään nostanut myös oikealla tavalla esille vanhempien ja koulun yhteistyön, esimerkiksi perhekasvatuksen koulussa. Koulun arkeen on tarpeen luoda ennakkoluottomasti uusia käytäntöjä, joilla voitaisiin tu-

kea vanhemmuutta. Vanhempia on rohkaistava olemaan lastensa parhaita asiantuntijoita. Koulu on tärkeä, mutta koulu ei voi koko kasvatustehdävää hoitaa, eikä vanhempien pidä sitä koululle yksin lykätä. Samalla koulun koko henkilökunta on parhaimmillaan osa välittävää lähiyhteisöä, joka voi tukea niitä lapsia ja vanhempia, jotka eivät tahdo yksin jaksaa.

Koulun ja vanhempien arkeen tulisi löytää enemmän mahdollisuuksia neuvotteluille ja tapaamisille vanhempien ja opettajien kesken muutoinkin kuin rahanhankinnassa luokkaretkille. Vanhempien on voitava sujuvasti ottaa esille heitä vaivaavia asioita joutumatta itse tai lapsensa kanssa mitenkään erityisesti valokeilaan. Vanhempien, koulun ja sosiaalitoimen välillä tarvitaan luontevaa yhteistyötä ja nopeaa reagointia esimerkiksi huumeiden ja päihteidenkäytön asioissa.

Kunnan, koulun ja erilaisten järjestöjen yhteistyöllä on myös mahdollista tehdä jotain lasten ja vanhempien yhteisen ajankäytön hyväksi. Minusta pitäisi harkita sitäkin, että edes osa nyt iltaisin järjestetyistä kerhoista ja harrastuksista voitaisiin siirtää heti koulun jälkeen tapahtuviksi. Silloin lasten yksinolo iltapäivisin helpottuisi. Vanhemmille ja lapsille jäisi iltaisin yhteistä aikaa sen sijaan, että aktiiviset vanhemmat nyt kuljettavat lapsia iltaisin kerhosta toiseen.

Pidänkin hyvänä sitä, että valiokunta on koulukerhojen ja iltapäivätoiminnan turvaamiseen kiinnittänyt huomiota. Katseet kohdistuvat myös valtion ensi vuoden budjettiin. Veikkauksen tuottoa tulisi ohjata järjestöjen kautta koulujen iltapäiväkerho-ohjaajien palkkaamiseen.

Osa vanhempien sitoutumista lapsensa koulutukseen on myös vanhempien oikeus vaikuttaa lapsensa koulun valintaan. Tämän vaikutusta koulujen välisten erojen kasvuun on mielestäni liioiteltu. Koulun valinnassa voi olla myös monia muita syitä kuin koulun profiloitumiseen tai valinnaisuuksiin liittyvät syyt. Näitä voivat olla myös koulukiusaamiset ja muut henkilökemioiden sopimattomuuteen liittyvät tekijät. Kannatan keskustan vastalauseessa esitettyä täsmennystä soveltuvuuskokeista.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on mietinnössään viitannut lyhyesti siihen tosiasiaan, että jo tehdyissä opetuksen arvioinneissa on havaittu oireita koulujen ja alueiden välisten erojen kasvusta oppimistuloksissa. Peruskoulu on lasten ja perheiden tasa-arvoa tukevista palveluista tärkein, ja siksi koulupalveluiden laadun eriytyminen kuntien välillä on erityisen huolestuttavaa.

Sellainen kehitys on syytä nopeasti pysäyttää. Mutta mikä tähän eriytymiseen on syynä ja miten se paranee? Paraneeko se tiukemmin normitetuilla koululacilla, vai ovatko vain kuntien päättäjät yksinkertaisesti tyhmentyneet? Peruskoulua ei mielestäni vaivaa nyt ensisijaisesti normien puute, vaan rahan puute. Perusopetuksen voimavarat ovat liian pienet suhteessa tarpeeseen ja perusopetuksen merkitykseen. Tässä kohtaa valiokunta ei mielestäni ole vienyt päättelyjään aivan loppuun asti.

Valiokunta toteaa ohimennen, että opettajien lomautusten kohdalla kyse on ennen kaikkea kokonaisvoimavarojen riittämättömyydestä — juuri näin. Valiokunta myös muistuttaa rahoituslain kohdalla yksikköhintojen jälkeensä jäämisyydestä. Sekin on aivan oikein. Viime vuonna yksikköhinnat olivat 15 prosenttia jäljessä todellisista peruskoulun kustannuksista. Kunnat siis ovat priorisoineet peruskoulun, mutta valtio ei ole. Valtio on vetäytynyt vastuista kuntien välisten taloudellisten erojen tasaamisessa ja peruskoulun voimavarojen turvaamisessa.

Keskustan vastalauseessa esitetään aivan oikein, että valtionosuuksien perusteena olevat yksikköhinnat on syytä palauttaa välittömästi oikealle tasolle. Valtion on myös aika asettaa peruskoulu etusijalle voimavarojen jaossa. Miksi ei esimerkiksi valtionyhtiöiden yksityistämistulosta pientä siivua voitaisi osoittaa peruskoulun tulevaisuuden turvaamiseen? Tutkimus- ja kehityshankkeisiin ja aikuiskoulutukseen on löytynyt rahaa, mutta ei peruskoululle.

Nykyinen valtion toimenpiteiden aiheuttama kuntien talousahdinko saattaa nimittäin johtaa virhepäätelmään siitä, onko kuntien päättäjillä kykyä, halua ja taitoa käyttää heille tässä lakipaketissa annettuja mahdollisuuksia. Kun yhtä aikaa mahdollisuudet lisääntyvät mutta valtio leikkaa määrärahoja, on siitä helppo hetken kuluttua päätellä, että eiväthän kuntien päättäjät osanneet päätösvaltaansa oikein käyttää. Silloin paineet palata keskitettyyn ja normitettuun lainsäädäntöön kasvavat, vaikka oikea ratkaisu olisi turvata peruskoulun voimavarat sekä panostaa niin kuntien päättäjien kuin opettajienkin täydennyskoulutukseen.

Varsinaisen valtionosuusrahoituksen ohella opetusministeriö tarvitsisi myös hankerahoja, joita voitaisiin suunnata täsmähankkeisiin korjaamaan niitä ongelmia, joita arvioinnissa esille tulee. Rahoituslain pitää myös mahdollistaa ne tavoitteet, jotka varsinaisessa koululainsäädännössä asetetaan.

Erityinen ristiriita tällä kohtaa koskee saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen rahoitusta. Laki tiukentaa kuntien velvoitetta järjestää saamenkielistä opetusta, mutta ei turvaa saamelaisalueen kunnille tähän lainkaan voimavaroja. Saamenkielisen opetuksen myönteinen kehitys uhkaa pysähtyä siihen, että alueen kuntien talous on kiristetty valtionosuusleikkauksin äärimmäisen tiukalle. Kunnat ja saamelaiskäräjät ovat yhdessä esittäneet, että saamenkielisen opetuksen rahoitus tulisi irrottaa laskennallisesta valtionosuusjärjestelmästä ja myöntää rahoitusta kunnille toteutuneita kuluja vastaavasti. Ehdotus on hyvin perusteltu.

Valitettavasti opetusministeriö heräsi tähän asiaan vasta koululakipaketin loppusuoralla ja asetti työryhmän etsimään ratkaisua vasta noin kuukausi sitten. Niinpä valiokuntakin on tyytynyt ponnen avulla kiirehtimään rahoitusratkaisua. Tämä ratkaisu, joka turvaa saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen myönteisen kehityksen jatkumisen, on tarpeen löytää jo ensi vuoden budjettiin.

Arvoisa puhemies! Koululakien uudistaminen tuskin jää tähän. Ellei keskustan esittämää vastalauseita hyväksytty, maksuton esiopetus kaikille kuusivuotiaille on varmasti ensimmäinen eteen tuleva hanke. Myös oppisopimusta koskevat säännökset olisivat jo nyt kaivanneet täsmennystä. Rahoituslaki tuo myös nyt esitetystä muodosta huomattavan heikennyksen ammattitutkintoon tähtäävän valmentavan koulutuksen yksikköhintaan. Oppisopimusta koskevien pykälien korjaamista ajan tasalle onkin syytä kiirehtiä. Puutteet koskevat yrittäjien oppisopimuskoulutusta, osa-aikaista ja vammaisten oppisopimuskoulutusta. Ammattikorkeakouluja koskeva lainsäädäntö on myös syytä ottaa uudelleen arvioitavaksi lähivuosina. Haluan kiirehtiä myös vapaan sivistystyön oppilaitoksille rästissä olevien valtionosuuksien ja -avustuksien maksamista.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Mieleni tekisi ryhtyä kommentoimaan ja pohdiskelemaan ed. J. Leppäsen esille ottamaa tunneälyä, koska se aihe kiistatta kaipaisi paljonkin keskustelua täällä. Daniel Golemanin kirjat tuosta aihepiiristä antavat sen verran paljon aihetta syvälliseen mietiskelyyn ja yhteisiin keskusteluihin, että siihen todella erinäisissä yhteyksissä myös kansanedustajien kannattaa paneutua. Mutta haluan pikemminkin tässä puheenvuorossani kommentoida eräitä edellisessä täysistunnossa eilen esille nousseita kysymyksiä, jotka va-

liokunnan käsittelyssä saivat osakseen varsin perusteellisen pohdiskelun ja joissa valiokunta päätyi keskeisiin linjanvetoihin.

Ensinnäkin ottaisin esille kysymyksen ryhmäkoosta ja ennen kaikkea siitä, että valiokunta hyvin vahvasti korosti vaihtelevien ryhmäkojen ja erilaisten, kulloiseenkin tilanteeseen sopivien opetusmuotojen käyttöä. Tämä on ainoa oikea linjaus myös siinä mielessä, että lain uudistuksessa nimenomaan peruskoulussa edetään yhä enemmän yksilölliset erot huomioon otta-vaan opetukseen, edetään vuosiluokkiin sitomatomaan koulutukseen, ei siis varsinaiseen luokattomaan opetukseen, jota ed. Rehn pelkäsi eilises-sä keskustelussa.

Kun ryhmäkokoaasiaan liittää vielä sen, mitä lain 3 §:ssä opetuksen järjestämisen perusteista on todettu, eli muun muassa sen, että opetus järjestetään oppilaan ikäkauden ja edellytysten mukaisesti, on todella tärkeää, että tällöin, niin kuin valiokunta mietinnössään korostaa, erityisenä tavoitteena on vastata samanaikaisesti sekä yksilöllisyyden että yhteisöllisyyden haasteisiin. Tämä edellyttää vahvaa opettajavetoista toimintaa, jossa opettaja myös pienten lasten kyseessä ollessa keskittyy jokaisen yksilölliseen tilanteeseen, käyttää kaikkia käytettävissään olevia keinoja siihen, että oppilaat motivoituisivat oppimaan ja innostuisivat osallistumaan luokkayhteisön toimintaan.

Samassa yhteydessä on syytä korostaa myös perusopetuslain 16 §:ää, joka käsittelee tukiope-tusta. Hallituksen esitykseen jo sellaisenaan sisäl-tyi tähänastista huomattavasti selkeämpi velvol-lisuus tukiopetuksen järjestämiseen. Kun vielä otetaan huomioon se, mitä valiokunta tältä osilta on linjannut ja todennut, tukiopetuksen merkitys kiistatta tulee tulevina vuosina korostumaan. Tukiopetuksella nimenomaan voidaan estää op-pilaan suurempi jääminen opetuksessa jälkeen sekä välttää monia muita vaikeuksia. Tukiope-tusta tulee tämän lain mukaisesti järjestää kun-kin oppilaan tarpeiden mukaan.

Valiokunta keskusteli hyvin paljon siitä, mitä tämä tarkoittaa. Korostetusti toimme esille, että tukiopetusta tulee olla saatavilla jokaiselle oppi-laalle silloin, kun tällainen tarve todella ilmenee. Tällöin ei ole kyse siitä, että oppilaat luokiteltai-siin heikompiin tai älykkäämpiin ja rajattaisiin tällä perusteella tukiopetuksen antaminen. Tä-hän liittyy myös valiokunnan asiasta esittämä lausuma, jonka oleellinen osa on, että edellyte-tään, että tarvittaessa ryhdytään tehostettuihin toimenpiteisiin niin, että opinnoissa tilapäisesti

jälkeenjääneen tai muutoin erityistä tukea tarvitsevan oppilaan oikeus tukiopeutukseen voidaan turvata. Tämä jos mikä edellyttää hyvää, tehokasta seurantaa ja lainsäädäntöön sisältyvien arviointivaatimusten toteuttamista.

Lukiolain osalta haluan korostaa aivan erityisesti sitä, että mietintöön sisällytettiin vahva maininta myös matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen merkityksestä humanistis-yhteiskunnallisen sivistyksen lisäksi. Looginen ajattelukyky ja pitkäjänteinen työskentely korostuvat niin yhteiskunnassa yleensä kuin myös lähes kaikissa ammateissa, erityisesti nyt tapahtuvan tietoyhteiskuntakehityksen myötä. Sivistysvaliokunta mietinnössään korostaa, että lukiokoulutusta tulee kehittää entistä enemmän ilmiöitä ja teoriaa havainnollistavaksi ja käytännön sovellutuksia esittäväksi. Näin voidaan lisätä matematiikan ja luonnontieteiden opetuksen hyödyllisyyttä ja kiinnostavuutta sekä turvata monipuoliset jatko-opintomahdollisuudet mahdollisimman monelle lukiolaiselle.

Viime päivinä tuli esille valtakunnallinen arvio matematiikan oppimisesta perusopetuksen osalta. Ne tulokset olivat toisaalta hyvin huolestuttavia ja osoittivat, että Suomessa on tämän opetuksen kehittämiseksi tehtävä erittäin paljon toimenpiteitä. Toisaalta mielenkiintoista niiden tulosten valossa oli myös, että ongelmat eivät ole jakautuneet joillekin tietyille alueille tässä maassa, vaan ongelmia on kaikkialla. Koulut, joissa oltiin selkeästi heikompia toisiin verrattuna, olivat hajallaan eri puolilla maata.

Ed. Tuija Pohjola otti esille liikunnan merkityksen, jota useat muutkin ovat painottaneet. Tältä osiltahan valiokunta nosti lain tasolle liikunnan ja terveystiedon niin lukiokoulutukseen kuin ammatilliseen koulutukseenkin. Haluan vain lyhyesti todeta, että myös tieteellinen tutkimus on varsin luotettavasti osoittanut liikunnan merkityksen muun muassa terveyden, henkisen hyvinvoinnin, työkykyisyyden ja tuotannonkin osalta. Tämän vuoksi tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota kaikkiin niihin toimenpiteisiin, joilla aktivoidaan ihmisiä liikuntaan ja henkilökohtaiseen terveydenhoitoon. Tässä on koulun liikunnanopetus ja myös terveystieteiden opetus tasoilla avainasemassa. Tästä on täällä todettu niin paljon, että en mene siihen syvemmälle.

Asia, jota ei sen sijaan ole käsitelty, on opintojen hyväksi lukeminen. Nyt tämä lainsäädäntö ottaa aimo harppauksen sillä tiellä, jota vastikään muun muassa elinikäisen oppimisen kan-

sallista strategiaa valmistellut komitea esitti, eli yhä enemmän on mentävä osaamisen tunnustamiseen. Oleellista ei ole, missä oppilas, minkä ikäinen ihminen kulloinkin kyseessä onkin, on asian oppinut, vaan se, että hänellä tuo osaaminen on. Näissä laeissa nimenomaan korostetaan, että opittu, kurssien suorittaminen, voidaan lukea hyväksi ja oppilas tätä kautta saa korvauksen jo muualla oppimastaan. On oleellista, että koululla, on kyseessä sitten peruskoulu, lukio tai ammatillinen koulutus tai vaikkapa vapaa sivistystyö, on aina tämän lainsäädännön mukaisesti oikeus tunnustaa, että muualla hankittu osaaminen on hyväksyttävissä varsinaiseen opinto-ohjelmaan kuuluvien opintosuoritusten korvaukseksi. Tältä osin tarvitaan joustavaa toimintaa kaikkialla. Opettajien ja rehtoreiden linjaukset ovat hyvin merkittäviä.

Arvoisa puhemies! Otan esille vielä kaksi kysymystä.

Ensinnäkin haluan korostaa, että opetuksen suunnittelua tulee merkittävästi kehittää. Valiokunta korostaa, että koulu- ja opettajakohtaisen työn ja ammatillisen kehittymisen suunnittelun merkitykseen pitää kiinnittää aivan erityistä huomiota: "Nykyisen lainsäädännön edellyttämä työsuunnitelma on käytännössä liian usein jäänyt kankeaksi hallinnolliseksi menettelyksi. Onkin luotava käytäntö, joka tukee koulun sisäistä määrätietoista kehittämistyötä sekä sisäisen yhteishengen ja opettajien oman oppimisen kehittymistä."

Valiokunta on tältä osin päätenyt lausumaan, jonka mukaisesti eduskunta edellyttäisi, että "opetussuunnitelmia kehitetään siten, että ne sisältävät myös koulun ja opettajien ammattitaidon kehittämisen tavoitteenasettelun, kehittämisprosessien kuvaukset sekä menetelmät, joilla kehittämistoimintaa arvioidaan". Tiedostimme valiokunnassa, että lausuma merkitsee opetussuunnitelmien tähänastisen käytännön kehittämistä ja laajentamista huomattavasti, mutta näimme välttämättömäksi, että tähän suuntaan todella aktiivisesti mennään. Tämä lausuma edellyttää toimenpiteitä niin opetushallitukselta kuin ennen kaikkea vastuuntuntoa ja uusien avausten ottamista kuntatasolla. Vain näin voimme tukea koulun kehittymistä.

Arvoisa puhemies! Toinen asia, jonka vielä halusin nostaa esille, on se, että valiokunta on päätenyt työssään nostamaan nimenomaan perusopetuksen lain tasolle niin kerhot kuin kirjastotoiminnankin. Tietoyhteiskuntakehityksen myötä kirjastojen merkitys on kasvanut hyvin

keskeiseksi perusopetuksessa. Tietoverkot eivät poista kirjojen merkitystä, vaan pikemminkin päinvastoin. Koulussa on toisaalta korostettava kirjastotoimintaa osana perusopetusta siten, että oppilaat oppivat monipuoliset tiedon hankinnan ja hallinnan taidot ja menetelmät. Toisaalta kyse on opettajien ja oppilaiden tarvitsemien kirjasto- ja tietopalveluiden saatavuudesta ja kehittämisestä. Myös tätä asiaa koskien on valiokunta päättänyt lausuman esittämiseen.

Kerhojen osalta korostan sitä, että opetusministeriön kerhotyöryhmä on vastikään ilmestyneessä muistiossaan mielestäni hyvin ansiokkaasti analysoinut kerhotoiminnan nykytilaa sekä tehnyt ehdotuksia toiminnan kehittämisestä. Sivistysvaliokunta katsoi työnsä perusteella, että kerhotoiminta on kiinteä osa koulun kehittämistä, ja niin tätäkin asiaa koskien päädyimme lausuman esittämiseen.

Arvoisa puhemies! Halusin nostaa nämä muuttamat asiat vielä esille ja korostaa sitä, että on hyvä, että olemme löytäneet näinkin laajan, varsin hyvän yhteisymmärryksen lakipaketin käsitelyssä. Sitä kautta eduskunta omalla työllään antaa vahvan signaalin niin kunnille kuin käytännön työtä koulussa, kentällä eri tasoilla ja myös vapaassa sivistystyössä työtä tekeville tämän toiminnan merkityksestä.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Olin pani ainakin jossain määrin kyseenalaiseksi elinkeinoelämän tarpeiden huomioon ottamisen koululakipaketissa. Itse otan kuitenkin oman lyhyehkön esitykseni lähtökohdaksi valtiovarainministeriön selvityksen Suomen kilpailukyyn vahvuuksista ja heikkouksista. Sen mukaan maamme vahvuuksia ovat muun muassa mittava panostaminen koulutukseen, nuorten korkea koulutustaso ja koulutushalukkuus sekä opettajien keskimäärin korkea koulutustaso. Ymmärtääkseni koululakipaketti turvaa ja parantaa edellä mainittuja vahvuuksiamme.

Kehittämiskohteina edellä mainitussa selvityksessä mainitaan muun muassa matematiikan ja luonnontieteiden vaatimaton asema peruskoulutuksessa, koulutuksen pitkä kokonaiskesto, kaupallisen ja juridisen koulutuksen osin vähäinen määrä ja oppisopimuskoulutuksen vähäinen määrä. Muun muassa edellä mainittuihin haasteisiin on koulutuksen pystyttävä vastaamaan ainakin silloin, kun korostetaan elinkeinoelämän tarpeita.

Olen tyytyväinen sivistysvaliokunnan kannanottoihin, joissa painotetaan koulutuksen tar-

keyttä paitsi itse nuoren kokonaisvaltaisena ihmisenä kehittymisen kannalta myös siltä kannalta, että teknistyvän ja vaativamman elinkeinoelämän tarpeet otetaan riittävässä määrin huomioon.

Työelämän kannalta Suomen yhdeksi vahvuudeksi nimetään ammattityövoiman saatavuus. Tänä päivänä joutuu kuitenkin toteamaan, että koululaitos ei pysty kaikilla kehittyneimmillä aloilla tuottamaan ammatin taitavia työntekijöitä. En usko, että koululaitos koskaan siihen tulee pystymäänkään, ja voidaan kysyä, onko tarvekaan. Niinpä elinkeinoelämän itsensä tulee kantaa vastuuta erikoisosaamista tarvitsevien työntekijöittensä koulutuksesta.

Arvoisa puhemies! Olen korostetusti tarkastellut koulutusta elinkeinoelämän näkökulmasta. Se ei kuitenkaan mitenkään aliarvioi nyt käsitellyssä olevien koululakien merkitystä, pikemminkin päinvastoin.

Ed. S i i m e s : Arvoisa puhemies! Koululakipaketti on varsin onnistunut kokonaisuus. Sen tavoitteet — koota nykyisissä 26 laissa oleva hajanainen sääntely 8 uuteen lakiin, uudistaa koulutuksen ohjausjärjestelmää sekä toteuttaa eräitä koulutuksen toiminnallisia uudistuksia — olivat hyvät, ja niissä on mielestäni onnistuttu. Olenaisia muutoksia ovat luopuminen oppilaitosmuotojen ja -ryhmien mukaisesta institutionaalisesta sääntelystä ja siirtyminen koulutuksen sääntelyyn toimintana sekä koulutuksen järjestäjien toimivallan lisääminen.

Ohjausjärjestelmän uudistaminen tuo lakiin koulutuksen arviointijärjestelmän ja on tervetullut siirtyminen tiukasta normiohjauksesta kohti koulutuksen sisällön ja tuloksen sekä opiskelijoiden oikeuksien ja velvollisuuksien painottamista. Arviointijärjestelmä myös antaa kouluista niin opiskelijoille kuin muillekin hyödyllistä informaatiota. Kehittyneistä arviointijärjestelmistä koulutuksessa on jo paljon hyviä kokemuksia eri puolilta maata. Esimerkiksi Päijät-Hämeen koulutuskonsernissa on arviointi- ja laatuja järjestelmää kehitetty jo pitkälle.

Vaikka pidänkin tärkeänä arvioinnin käyttöä tavoitteiden toteutumisen seurannassa, on mielestäni silti perusteltua, ettei laissa ole arviointijärjestelmään sisällytetty sanktioita eikä arviointia ole kytketty lakisääteiseen rahoitusjärjestelmään. Sen sijaan arviointia voidaan käyttää hyväksi päätettäessä lakisääteisen rahoituksen lisäksi mahdollisesti maksettavasta tulospäätöksestä.

Lukiolakiin sekä ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettaviin lakeihin otettavia säännöksiä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta olla yhteistyössä muiden alueella toimivien koulutuksen järjestäjien kanssa sekä säännöksiä opiskelijoiden oikeudesta lukea hyväksi muualla suoritettuja opintoja pidän erittäin tärkeinä. Eri ylläpitäjien yhteistyö ei tällä hetkellä ole kovinkaan kitkatonta edes nuorisokoulukokeilussa mukana olleiden keskuudessa. Yhteistyön heikosta sujumisesta kärsivät aina opiskelijat. Yhteistyön kehittäminen on kuitenkin oikea tapa edetä, ei nuorisokoulujen muodostaminen.

Arvoisa puhemies! Kiistellyimmät kohdat laikipaketissa ovat esiopetus ja soveltuvuuskokeet. Enpä malta olla niistä minäkin sanomatta mieltäni.

On melko käsittämätöntä, että yleisesti tunnustetaan kyllä heikoimpien ja syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden tarve tukiopeutukseen ja erityishuomioon mutta samanaikaisesti kiistetään lahjakkaimpien tarpeet kokonaan. Eri alueisiin erikoistuneita kouluja ja soveltuvuuskokeita tarvitaan, jotta lahjakkaimmilla on mahdollisuus saada erityisosaamisalueellaan pitemmälle menevää koulutusta jo varhaisessa vaiheessa.

Yhtä lailla kuin heikoimpien syrjäytyminen on uhka, on myös lahjakkaimpien motivaation menetys turhautumisen seurauksena, eikä erikoistumisen pidä olla vain taideaineisiin keskittyvää. Paitsi yksilön myös yhteiskunnan kannalta on tärkeää tukea lahjakkaiden mahdollisuuksia opiskella motivaationsa säilyttäen riittäviä haasteita tarjoavassa erikoiskoulussa.

Esiopetuksesta käyty keskustelu antaa mielenkiintoisen kuvan eduskunnan suhtautumisesta kansalaisten valitsemiin kunnallispäättäjiin. Samanaikaisesti kun kunnat kiemurtelevat talousvaikeuksissaan, haluttaisiin niille jälleen syysä lisää lakisääteisiä velvoitteita. Ensin päivähoito, sitten esiopetus, mitä seuraavaksi? Kunnallisiin päätöksentekijöihin ei tunnu luotettavan lainkaan. Jos kunnalla suinkin on varaa esiopetuksen järjestämiseen, sitä varmasti järjestetään ilman lain pakotettakin, tai mikäli rahat valuvat johonkin turhuuteen, kuntalaiset vaihtanevat päättäjää.

On hieman ristiriitaista politiikkaa yhtäältä lisätä kuntien valtaa päättää omista asioistaan ja toisaalta lisätä niiden lakisääteisiä velvoitteita ja vielä kaiken kukkuraksi leikata valtionosuuksia.

Arvoisa puhemies! Koululaeista löytyisi puhuttavaa pitkäänkin, mutta myöhäinen ajankoh-

ta kannustaa tiivistämään sanottavansa, joten lopuksi toteankin, että sivistysvaliokunta on tehnyt hyvää työtä.

Ed. F i l a t o v : Arvoisa puhemies! Aina pitää oppia jotain uutta, vaikka sitten motivoitumaan puhumaan täysistuntosalissa puoli kolmen aikaan yöllä. Mutta motiivi löytyy asian tärkeydestä, vaikka tilanne tuntuukin absurdilta. Yhtä hyvin puheen voisi aloittaa: Hyvä täysistunnon pöytäkirja!

Olen sitä mieltä, että käsittelyssämme on yksi tämän eduskuntakauden merkittävimmistä lakipaketeista, ja kuulun niihin ihmisiin, jotka ovat julkisen keskustelun aikana problematisoineet vapauden autuutta hallituksen koululakipaketin yhteydessä. Tasavertainen mahdollisuus koulutautua on tasa-arvon perusta. Suomeen syntyi peruskoulujärjestelmä, koska halusimme koulutuksellista tasa-arvoa. Julkisen keskustelun tiimellyksessä ja hallituksen esitystä arvioidessa tuntui välillä, että tuo tasa-arvon ja sivistyksen ihanne on polkeutunut jalkoihin valinnan vapauden ja menestyksen kaipuun alle. Onneksi sivistysvaliokunnan työskentely osoitti pelon liiaksi. Voimme huokaista helpotuksesta ja uskoa, että Suomessa vallitsee suhteellisen vakaa konsensus siitä, että haluamme säilyttää tasa-arvoisen koulutusjärjestelmämme.

Tämän salin keskustelua kuunnellen ilmeisesti näemme kuitenkin erilaisia painotuksia siinä, miten tasa-arvoisuus todellisuudessa toteutuu. Koulun vapaa valinta on mielestäni kaunis ajatus ja joissakin tilanteissa varsin toimiva, mutta jos oppilaan ja vanhempien valintaoikeudesta ajaduttaisiin toiseen ääripäähän, koulun oikeuteen karsia oppilaita, positiivinen valinnanvapaus muuttuisi epätasa-arvoiseksi karsinnaksi ja liian tiukaksikin karsinnaksi, jos puhumme seitsemänvuotiaista lapsista.

Olen iloinen siitä, että valiokunta on tiukentanut oppilaan oikeutta lähikouluun ja rajannut soveltuvuuskokeen käytön lähinnä luoviin aineisiin. Jatkokoulutuksen kannalta tärkeät ja välttämättömät aineet eivät siten kuulu tämän kilpailun ja soveltuvuuskokeiden piiriin. Lähikouluoikeuden turvaaminen ja pääsykokeiden mahdollisuuden poistaminen oli minulle henkilökohteisesti yksi tärkeimpiä asioita tämän lain käsittelyssä. Jos karsinta suoritetaan vaikkapa arpomalla, niin eriarvoistavaan suuntaan emme silloin kulje.

Vaikka itse aikanaan inhosin liikuntatunteja, olen silti erityisen iloinen siitä, että liikunta tuli

pakolliseksi aineeksi lukioon ja ammatilliseen koulutukseen, eikä sitä voi hoitaa helpolla, yhdellä nopealla kurssilla esimerkiksi kouluvuoden alussa, vaan valiokunnan rajaukset turvaavat liikunnalle jatkumon. Ovathan terveydenhoitajien ja muiden alan ammattilaisten viestit olleet hälyttäviä ja kertoneet siitä, että jatkuva liikunta ja terveyskasvatus on yhteiskunnallemme tärkeää. Liikunnan pakollisuus on tärkeä valinta terveydenhuollon kannalta. Onhan toki edullisempaa ja kannattavampaa inhimillisistäkin lähtökohdista hoitaa terveyttä mieluummin kuin jälkikäteen sairautta.

Hieman pettyneeksi tunnen itseni sen suhteen, että esiopetus jäi vielä hamaan tulevaisuuteen, mutta ehkä se on aivan oikea ratkaisu tässä tilanteessa. Olemmehan tekemisissä sen tosiasian kanssa, että osa kouluista ja kunnista on joutunut lomauttamaan opettajiaan ja vaarantamaan lasten ja nuorten täysipainoisen oppimisen. Olisi ehkä ollut kohtuutonta lisätä kuntien taakkaa tilanteessa, jossa nykyisistään tehtävistä ei meinata selvitä kunnialla. Ensin on siis oltava tiedossa selvä rahoitus tai ratkaisu rahoituksesta, muutoin järjestelmä ei toimi. Uskon, että seuraavissa hallitusneuvotteluissa rahoitusratkaisut esitään. Onhan Suomen tulevaisuuden yhdeksi menestysvaltiksi yhteistuumin määritelty osaaaminen. Lakisääteinen esiopetus on ennen muuta tasa-arvokysymys, koska nyt osalla lapsista on mahdollisuus aloittaa opintiansa aiemmin kuin toisilla.

Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu myös kerhojen merkityksestä. Tuntuu aika hassulta, että meillä päiväkotilasten kotiinlähdestä huolehditaan hyvin tarkkaan ja vanhemmilta kysellään, kuka milloinkin lapsen hakee. Jos vanhemmat eivät itse pääse, pitää etukäteen ilmoittaa, minkä niminen ihminen lasta hakee, mutta sitten yhtäkkiä, yhden kesän jälkeen syksyllä, lapsi koulupäivän jälkeen jää usein iltapäiväksi yksin, emmekä ole siitä ollenkaan niin huolestuneita. Sen vuoksi kerhotoiminnan siirtäminen päivääkään varmasti täydentää sitä työtä, mitä esimerkiksi kansalaisjärjestöt kolmannella sektorilla tällä hetkellä tekevät koululaisten iltapäivien tekemiseksi turvallisemmiksi.

Sitten sellaiseen asiaan, jota tässä yhteydessä ei ole niin käsitelty, mutta joka on tullut tulevaisuusvaliokunnan työskentelyssä esiin ja liittyy varsin oleellisesti koulutukseen, eli koulujen valmistautumiseen tietoyhteiskuntaan. Se on yksi yhteiskuntamme suurimpia haasteita. Tekniikka on haaste jo sinänsä, ja vielä suuremmaksi

sen tekee se, että haluamme painottaa sisältöasioita.

Teknologian arviointityön yhteydessä on käynyt ilmi, että esimerkiksi Suomen lukioiden tietokoneistus on EU:n keskitason alapuolella, vaikka me niin usein Suomessa ylpeilemme välinetihedellä ja sillä, että meillä määrälliset asiat ovat kunnossa tiellä tietoyhteiskuntaan. Esimerkiksi opettajankoulutuksen tavoitteet uuden teknologian pedagogisessa käytössä ovat aika vaatimattomia ja nämä vaatimattomatkin tavoitteet ovat toteutuneet varsin huonosti. Jos vertaamme Suomea esimerkiksi Britanniaan, siellä lähdetään siitä, että kaikki opettajat oppivat käyttämään tietokoneita ja uutta teknologiaa ikään kuin välineenä ja lähestymistapa on enemmän välineluonteinen. Mutta meillä on lähdetty huomattavasti pienemmistä tavoitteista ja olemme olleet hieman teknologiapainotteisia. Toisaalta Britanniassa on kritisoitu taas sitä, että siellä puhutaan sisällöistä, mutta sitten ei ole olemassa teknologiaa, jolla hienoja sisältötavoitteita toteutettaisiin.

Yksi mielestäni hieman vaarallinen rahoitusmuoto meillä on käynnissä tietoyhteiskuntaan siirtymisessä, koska rahoitus kulkee pitkälle projektirahoituksen kautta. On osoitettavissa, että on syntynyt niin sanottuja positiivisia ja negatiivisia kehii. Koulut, joissa on aktiivisia opettajia, valmistautuvat hyvin tähän työhön, hakevat projektirahaa, pärjäävät ja saavat lisää rahoitusta. Negatiivinen kehä toimii luonnollisesti toiseen suuntaan.

Ehkä yksi ongelma on projektirahoitus ja jonkinlainen kokonaisuuden hallitsemattomuus, koska kukaan ei varmaan ole koskaan kuullut projektirahasta, jota saisi huonoilla tuloksilla. Sen vuoksi tämä järjestelmä uhkaa vaarantaa tasa-arvon kouluissamme. Mielestäni se on sellainen asia, johon pitäisi jatkossa kiinnittää erityistä huomiota, koska pelkillä laeilla asioita ei pystytty säätämään. On olemassa se todellisuus, joka kouluissa muotoutuu, ja sitä on seurattava ja etsittävä rakenteellisesti niitä ratkaisuja, joilla tukisimme myös heikommin pärjääviä kouluja ja niitä, joissa opettajien aloitteellisuus ei ole niin suurta kuin joissakin toisissa kouluissa.

Ed. Sjöblom: Arvoisa puhemies! Nyt, kun koululakeja ollaan vuosien työn jälkeen uudistamassa eduskunnassa, keskusteluun on noussut yksittäisiä asioita, jotka ovat peittäneet alleen suuret kansalliset koulutuspoliittiset uudistuk-

set. Sinänsä koulutuksen merkityksestä yksilölle ja yhteiskunnalle kaikki tuntuvat olevan yhtä mieltä. Koululakiuudistuksellekin haetaan mahdollisimman suurta yksimielisyyttä. Se on hyvä, koska asia, mistä eduskunta voi päättää, on tärkeä. Lisäksi asia koskettaa sivistyksellisesti ja ammatillisesti kaikkia suomalaisia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Mitä sitten pääpiirteissään uudistetaan? Tärkein uudistus on purkaa vanha hallintokeskeinen järjestelmä ja henki lopullisesti. Suuri osa tästä on sinänsä jo toteutunutkin erillisin päätösin. Lähtökohdaksi tulevat nyt yksiselitteisesti oppilas, opiskelija, ja yhteiskunnan koulutustarpeet ammatillisesta ja sivistyksellisestä näkökulmasta. Koulun tehtäväksi tulee tukea oppilasta kasvamisessa ja oppimisessa sekä motivaation herättäminen ja ylläpitäminen. Toisin sanoen toimitaan ihmisen ehdoilla eikä järjestelmän ehdoilla menneitten vuosikymmenten tapaan. Lisäksi vasta nyt myönnetään avoimesti, että ihmisillä on erilaiset henkiset mahdollisuudet oppia asioita ja käyttäytymistä. Tällainen avoin, ihmisläheinen lähtökohta luo erinomaiset edellytykset lakien toteuttamiselle. Tähän liittyy toisaalta se, että nyt todetaan selkeästi, että oppilaalla on sekä oikeuksia että velvollisuuksia eikä pelkästään velvollisuuksia.

Uusissa koululaeissa heijastuu yhteiskunnassa kehittynyt moniarvoisuus, eli koulutusasioita ei tulkita puoluepoliittisilla silmälaseilla. Tavoitteenasettelussa on siirrytty ahdasmielisyydestä nykyaikaiseen suuntaan ymmärtämällä globaalisuuden ja nykYTEKNIKAN merkitys. Ongelmana tässä on ihmisen kyky sisäistää uudistuksen henkisiä perusteita ja tavoitteita.

Opetusministeri Heinonen on tarjonnut välineeksi erilaisten ajattelutapojen käyttämistä ja näkökulmien vaihtamista, esimerkkinä vaikkapa se, miltä asia näyttää nelikymppisen vanhemman, opettajan tai 15-vuotiaan koululaisen näkökulmasta. Näin korostuu ajattelun merkitys, ja onhan se todellisuudessa kaiken älyllisen toiminnan lähtökohta.

Uusien koululakien myötä koulutus- ja kasvatustavuu on kouluilla kouluaikana. Kuitenkin on syytä muistaa, että kasvatuksen kokonaisvastuu on edelleen yksiselitteisesti kodeilla. Koulu tukee vanhempien kasvatustavoitteita, joskin koulukasvatuksella on myös yhteisöllisiä piirteitä.

Uutena asiana on pakollinen koulujen ja kuntien koulutoimen arviointi eli sen tutkiminen, kuinka koulut saavuttavat asetetut tavoitteet ja

millaiset toimintaedellytykset kunta luo koulujen toiminnalle. Mielenkiintoinen asia, jonka toteutusta suunnitellaan valtakunnallisesti.

Perusoppimista pyritään vastaisuudessa turvaamaan siten, että tukiopestusta tietyin reunaehdoin annetaan aina. Tästä ilahtuvat varmasti monet oppilaat ja kodit. Kotien roolin toivotaan muutoinkin lisääntyvän sekä oman lapsen koulutuksen että koulun toiminnan kehittämisen osalta.

Rahanpuutteesta johtuva esiopetuksen toteuttamisen siirtyminen on valitettavaa. Vanhempien havainnot ja suoritettut tutkimukset puoltavat esiopetuksen aloittamista viisi — kuusi vuotiaalle. Kansantalouden pitkän aikavälin kirjanpidossa esiopetuksesta syntyy enemmän hyötyjä kuin menoja.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan lainsäätäjän näkökulmasta koululakien uusiminen on iloinen ja juhlallinen asia, sillä seuraavaa uudistusta saataneen odottaa 20—30 vuotta, mikäli vanhat merkit pitävät paikkansa.

Ed. N u r m i : Arvoisa rouva puhemies! Tämä lakipaketti on hyvä esimerkki siitä, että lainsäädäntöä tulisi yksinkertaistaa. 26 lakia on supistettu 8 lakiin. Myös muiden alojen lainsäädännölle voisi tehdä saman toimenpiteen.

Hyvä, että koululiikunta sai paikkansa korjatussa versiossa. Ei vain elinikäinen oppiminen ole tärkeää. Olisi hyvä, jos voisimme opettaa lapsillemme, että elinikäinen liikkuminen ja ilo siitä on hyvä asia niin omalle terveydelle kuin yhteiskunnallekin.

Toivon, että opettajille tulee mahdollisuus tehdä opetus- ja kasvatustyötä paremmalla valtakirjalla kuin aiemmin. Lasten kasvatusta kuuluu vanhempien vastuulle, mutta on tärkeää, että koulutuksessa on yhteistyötä kodin ja koulujen välillä.

Keskustelua voisimme käydä muun muassa koulutuksen päivärytmistä, opetusryhmien koosta, tiedonvirran hallinnasta, toisin sanoen esimerkiksi tiedon käytöstä, oli se sitten tiedon hakemista tai olennaisen hahmottamista jne.

Paljon mielenkiintoisia ja tärkeitä asioita voisi tämän hallituksen esityksen pohjalta käydä läpi, mutta vuorokaudenaika, kello puoli kolme aamuyöstä, huomioiden jätän sen tällä kertaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys eräiden opetustointa koskevien ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta ja kumoamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 57/1998 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 4/1998 vp
Lakialoite 62, 119, 123/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 2.40.

Täysistunto lopetetaan kello 2.34.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

